

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๖

๑. จงจัดพยัญชนะวรรคเป็น ๔ หมู่ มีลิตลโสมะเป็นต้น และพยัญชนะ ๔ หมู่ นั้น มีเสียงหนักและเบาต่างกันอย่างไร ฯ
๒. อาเทศ กับ วิการ ต่างกันอย่างไร อย่างไรให้ในสนธิอะไรบ้าง จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบด้วย ฯ ปณฺฑุลาโสวทานิสฺ เป็นสนธิอะไรบ้าง ตัดและต่ออย่างไร ฯ
๓. นามศัพท์พวกไหนบ้าง ประกอบวิภตติที่เป็นพหูวนะไม่ได้ เมื่อเกิดความจำเป็นจะใช้เป็นพหูวนะ จะมีวิธีใช้อย่างไรได้บ้างหรือไม่ เพราะเหตุไร ฯ
๔. ในปกติสังขยา ท่านจัดลิงค์ และวจนะ ไว้อย่างไรบ้าง ฯ คำว่า "บัดนี้ ล่วงแล้ว ๒๕๓๖ พรรษา" จงประกอบให้เป็นภาษามคธมาดู ฯ
๕. สกรรมธาตุ กับ อกรรมธาตุ ใช้ในวากยะไรได้บ้าง ฯ ภิกฺขุ ธาตุ และ มุจฺ ธาตุ เป็นสกรรมธาตุ หรือ เป็นอกรรมธาตุ จงอธิบาย ฯ
๖. จงวิจารณ์ศัพท์คู่ข้างท้ายนี้ว่า ศัพท์ไหนประกอบถูก หรือ ผิด อย่างไร คือ อนุพนฺธิยมาโน กับ อนุพนฺธิยฺนโต, กโรโต กับ กโรนฺโต, สุตฺวา กับ สุตฺวา, ภูตฺวา กับ ภูตฺตฺวา, และ ทฺวิณฺเณยโย กับ ทฺวิณฺเณยโย ฯ
๗. ศัพท์สมาส กับ ศัพท์ตัทธิต มีลักษณะต่างกันอย่างไร ฯ ปณฺจสฺตภิกฺขุปรีวาโร (สตุถา) แปลว่าอะไร เป็นสมาสอะไรบ้าง จงเขียนรูปวิเคราะห์มาดู ฯ

ใช้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓ ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. จัดพยัญชนะวรรคเป็น ๔ หมู่ ดังนี้

๑. ลีถิลโฆสะ คือ ก จ ฎ ต ป

๒. ธนิตโฆสะ คือ ข ฉ ฉ ฝ

๓. ลีถิลโฆสะ คือ ค ง ช ฃ ฅ ฑ ฒ จ ฒ ฌ ฐ ฎ

๔. ธนิตโฆสะ คือ ฆ ฌ ญ ฐ ฎ

และพยัญชนะ ๔ มุมนั้น มีเสียงหนักและเบาต่างกัน ดังนี้ พยัญชนะที่เป็นลีถิลโฆสะ มีเสียงเบาว่าทุกพยัญชนะ พยัญชนะที่เป็นธนิตโฆสะ มีเสียงหนักกว่าลีถิลโฆสะ พยัญชนะที่เป็นลีถิลโฆสะ มีเสียงดังกว่าธนิตโฆสะ พยัญชนะที่เป็นธนิตโฆสะ มีเสียงดังก้องกว่าลีถิลโฆสะ เป็นชั้น ๆ ไป ๆ

๒. ต่างกันอย่างไร คือ อาเทศ ได้แก่ การแปลงสระ แปลงพยัญชนะ หรือแปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะ ส่วน วิการ ได้แก่ การแปลงสระเป็นสระ

อาเทศ ใช้ในสนธิทั้ง ๓ คือ ในสระสนธิ ตัวอย่าง เช่น ปฏิสนธจารวุตติ - อสุส เป็น ปฏิสนธจารวุตยสุส อคคิ - อาการ เป็น อคฺยาคาร ในพยัญชนะสนธิ ตัวอย่าง เช่น ปติ - อุตตริตฺวา เป็น ปจฺจตฺตริตฺวา อิติ - เอว เป็น อิจฺเจว ในนิคคหิตสนธิ ตัวอย่าง เช่น เอว - โข เป็น เอวฺโข ฌมฺ - จเร เป็น ฌมฺจเร

ส่วนวิการ ใช้ในสระสนธิอย่างเดียว ตัวอย่าง เช่น สุ - อตฺถิ เป็น โสตฺถิ น - อฺเปติ เป็น โนเปติ ๆ

ปณฺฑุปลาโสวทานิสิ เป็น โลปสระสนธิ ตัดบทเป็น ปณฺฑุปลาโส - อิว - อิทานิ - อสิ ระหว่าง ปณฺฑุปลาโส - อิว ถ้าสระทั้ง ๒ คือ สระหน้าและสระหลังมีรูปไม่เสมอกัน ลบสระหลังบ้างก็ได้ คือลบ อิ ที่ อิว ต่อเป็น ปณฺฑุปลาโส

ระหว่าง ปณฺฑุปลาโส - อิทานิ ถ้าสระทั้ง ๒ คือ สระหน้าและสระหลังมีรูปไม่เสมอกัน ลบสระหลังบ้างก็ได้ คือลบ อิ ที่ อิทานิ ต่อเป็น ปณฺฑุปลาโสวทานิ

ระหว่าง ปณฺฑุปลาโสวทานิ - อสิ ถ้าสระทั้ง ๒ คือ สระหน้าและสระหลังมีรูปไม่เสมอกัน ลบสระหลังบ้างก็ได้ คือลบ อ ที่ อสิ ต่อเป็น ปณฺฑุปลาโสวทานิสิ ๆ

๓. นามศัพท์พวกนี้ คือ อตต ศัพท์ เอกสังขยา ปกตีสังขยา ตั้งแต่ เอกนวิสติ ถึง อฏจนวติ และปุรณสังขยาทั้งหมด ประกอบวิภัตติที่เป็นพหูวนะไม่ได้

เมื่อเกิดความจำเป็นจะใช้เป็นพหูวนะ มีวิธีใช้ได้บ้างก็มี ใช้ไม่ได้เลยก็มี ดังนี้ อตต ศัพท์ ถ้าประสงค์จะให้ เป็นพหูวนะ ต้องใช้ควบกัน ๒ ทน เช่น อตตตา อตตตา เป็นต้น ฯ

เอกสังขยา ไม่มีที่ใช้เป็นพหูวนะ เพราะเป็นศัพท์จำกัดจำนวนเมื่อมีความจำเป็นต้องใช้และไม่ใช้ ระบุถึงคน ๆ เดียว หรือของสิ่งเดียว แต่ระบุถึงคนพวกหนึ่ง หรือสิ่งของพวกหนึ่ง จะต้องใช้ เอกศัพท์นามแทน เพราะเอกศัพท์นาม เป็นได้ทั้ง ๒ วนะ ฯ

ปกตีสังขยา ตั้งแต่เอกนวิสติ ถึง อฏจนวติ ใช้ประกอบเฉพาะวิภัตติเอกวจนะก็จริง แต่ก็ใช้เข้ากับนามที่เป็นพหูวนะได้ โดยคงอยู่อย่างนั้นไม่เปลี่ยนไปตาม จึงเป็นพหูวนะโดยปริยาย ฯ

ปุรณสังขยาทั้งหมดไม่มีที่ใช้เป็นพหูวนะเลย เพราะจำกัดเฉพาะชั้นหนึ่ง ๆ เท่านั้น ฯ

๔. ในปกตีสังขยา ท่านจัดลิงค์ไว้ดังนี้ คือ

ตั้งแต่ เอก ถึง อฏจวารส	เป็นได้ทั้ง ๓ ลิงค์
ตั้งแต่ เอกนวิสติ ถึง อฏจนวติ	เป็นอิตถิลิงค์อย่างเดียว
ตั้งแต่ เอกนสตฺ ถึง ทสสตสทสสฺ	เป็นนปฺสกลิงค์อย่างเดียว
เฉพาะ โภฏี	เป็นอิตถิลิงค์อย่างเดียว ฯ
และจัดวจนะไว้ดังนี้ คือ	
เอกสังขยา	เป็นเอกวจนะอย่างเดียว
เอกศัพท์นาม	เป็นได้ทั้ง ๒ วนะ
ตั้งแต่ ทฺวิ ถึง อฏจวารส	เป็นพหูวนะอย่างเดียว
ตั้งแต่ เอกนวิสติ ถึง อฏจนวติ	เป็นเอกวจนะอย่างเดียว
ตั้งแต่ เอกนสตฺ ขึ้นไป	เป็นได้ทั้ง ๒ วนะ ฯ

คำว่า "บัดนี้ ล่วงแล้ว ๒๕๓๖ พรรษา" ประกอบเป็นภาษามคธว่า "อิทานิ ฉตุตฺติส-
สํวจฺจรุตฺตรปฺยจสตาธิกานิ เทว สํวจฺจรสทฺสสานิ อติกฺกนฺตานิ" ฯ

๕. สกรรมธาตุ ใช้ได้ใน ๔ วาจก คือ กัตตฺวาจก กัมมวาจก เหตุกัตตฺวาจก และเหตุกัมมวาจก
อกรรมธาตุ ใช้ได้ใน ๓ วาจก คือ กัตตฺวาจก ภาววาจก และเหตุกัตตฺวาจก ฯ

ภิทฺ ธาตุ และ มุจฺ ธาตุ ทั้ง ๒ นี้ เป็นได้ทั้ง สกรรมธาตุ และ อกรรมธาตุ ภิทฺ ธาตุ ถ้าลง
ในหมวด รุชฺ ธาตุ เป็น สกรรมธาตุ เช่น ภินฺทติ แปลว่า ต่อย หรือ ทำลาย ถ้าลงในหมวด ทิวฺ ธาตุ
เป็น อกรรมธาตุ เช่น ภิชฺชติ แปลว่า แดก

มฺจฺ ชาติ ก็เช่นเดียวกัน ถ้าลงในหมวด รุชฺ ชาติ เป็น สกรรมชาติ เช่น มฺจฺจติ แปลว่า ปล่อย ถ้าลงในหมวด ทิว ชาติ เป็น อกรรมชาติ เช่น มฺจฺจติ แปลว่า หลุด หรือ พัน ๑

๖. ได้วิจารณ์ศัพท์คู่ข้างท้ายนี้ ดังนี้ คือ อนุพนธฺยมาโน กับ อนุพนธฺยโนโต อนุพนธฺยมาโน ประกอบถูก แยกเป็น อนุ บทหน้า พนฺธ ชาติ ย ปัจจัย อิ อาคมหน้า ย อันเป็นเครื่องหมายกัมมวาทกมาน ปัจจัย ในกิริยาภิตฺกเป็นกัมมวาทกได้ ส่วนอนุพนธฺยโนโต ประกอบผิด แยกบทและชาติเหมือนกัน ต่างกันเฉพาะ อนุต ปัจจัยในกิริยาภิตฺก อนุต ปัจจัย เป็นพวกกิตปัจจัย ๒ วาทก คือ กัตตฺวาทกและเหตุกัตตฺวาทก จะนำไปประกอบกับชาติ ซึ่งลง ย ปัจจัย กับ อิ อาคมหน้า ย อันเป็น เครื่องหมายเฉพาะกัมมวาทกไม่ได้ ๑

กโรโต กับ กโรโนโต ประกอบถูกทั้งคู่ เป็น กรฺ ชาติ อนุต ปัจจัยเหมือนกัน ต่างกันเพียง วิภัตติ กโรโต ประกอบด้วย ส จตุตถีวิภัตติ หรือ ฉัฏฐีวิภัตติ กโรโนโต ประกอบด้วย สิ ปฐมวิภัตติ ๑

สุตฺวา กับ สุตฺวา ประกอบถูกทั้งคู่ เป็น สฺ ชาติ เหมือนกัน ต่างกันเพียงปัจจัย สุตฺวา เป็น ตวนฺตุ ปัจจัย ประกอบด้วย สิ ปฐมวิภัตติ เป็นเหมือนบทวิเสสนะ ส่วน สุตฺวา เป็น ตฺวา ปัจจัย เป็นกิริยาภิตฺก ๑

ภุตฺวา กับ ภุตฺตฺวา ประกอบถูกทั้งคู่ เป็น ภฺช ชาติ เหมือนกันต่างกันเพียงปัจจัย ภุตฺวา เป็น ตฺวา ปัจจัย เป็นกิริยาภิตฺก ส่วน ภุตฺตฺวา เป็น ตวนฺตุ ปัจจัย ประกอบด้วย สิ ปฐมวิภัตติ เป็นเหมือนบทวิเสสนะ ๑

ทฺวิณฺเณยโย กับ ทฺวิณฺเณยโย ทั้ง ๒ ศัพท์นี้ ทฺวิณฺเณยโย ไม่ถูกตามหลักไวยากรณ์ เพราะ ทฺ อุปสัค เมื่อนำหน้าบทอื่นมีความนิยมดังนี้ คือ

ถ้ามีพยัญชนะวารรคอยู่หลัง นิยมลงพยัญชนะสังโยค เช่น ทฺคฺคฺโต

ถ้ามีพยัญชนะอวารรคอยู่หลัง นิยมที่ฆะ อุ. เป็น อุ เช่น ทฺวิณฺเณยโย

ถ้ามีสระอยู่หลัง นิยมลง ร อาคม เช่น ทฺรฺวาทสา ทฺรฺตฺกฺกม

เพราะฉะนั้น ทฺวิณฺเณยโย จึงไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ส่วน ทฺวิณฺเณยโย ประกอบถูกต้องตามหลักไวยากรณ์แล้ว ๑

๗. ลักษณะต่างกันอย่างไรนี้ คือ ศัพท์สมาส ได้แก่ การย่อนามศัพท์ ตั้งแต่ ๒ ศัพท์ ขึ้นไป เป็นบทเดียวกัน โดยลวิภัตติศัพท์หน้าบ้าง ไม่ลบบ้าง ประกอบให้มีลิงค์ วจนะ และวิภัตติเดียวกัน แต่ยังคงมีรูปศัพท์ เดิมปรากฏอยู่ เช่น สุยาม-ชาโต เป็น สุยามชาโต

ส่วนศัพท์ตัดทอน คงเหลือรูปศัพท์อยู่เพียงศัพท์เดียว และใช้ปัจจัยแทนศัพท์หลังที่ลบไปนั้น เช่น สยาม-ชาโต ลบ ชาโต เสีย ลง ฌิก ปัจจัยแทน เป็น สยามโก แปลได้ความเช่นเดียวกัน ฯ

ปญจสตภิกขุปริวารโ (สตถา) แปลว่า (พระบรมศาสดา) มีภิกษุมิร้อยห้าเป็นประมาณเป็น ปริวาร เป็นฉัฎฐิตุลาธิกรณพหุพพิทิสมาส มีอสมหารทิกุสมาส ฉัฎฐิตุลาธิกรณพหุพพิทิสมาส และวิเสสนพหุพท กัมมธารยสมาสเป็นภายใน มีรูปวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

อ. ทิคุ.	วิ. ปญจ สตานิ ปญจสตานิ
ฉ. ตุล.	วิ. ปญจสตานิ มตตานิ เยส เต ปญจสทมตตา (ภิกขุ)
วิ. นพ. กัม.	วิ. ปญจสทมตตา จ เต ภิกขุ จาติ ปญจสตภิกขุ
หรือว่า	ปญจสทมตตา ภิกขุ ปญจสตภิกขุ
ฉ. ตุล.	วิ. ปญจสตภิกขุ ปริวารโ ยสฺส โส ปญจสตภิกขุปริวารโ (สตถา) ฯ